

Posudek na diplomovou práci MUDr. Michala Stráneckého *Human Enhancement: Vize lepšího lidstva?*

Jakub Jirsa

Michal Stránecký, dále autor, si za téma diplomové práce zvolil otázku tzv. „human enhancement“, resp. „moral enhancement“ (v jeho překladu „vylepšování člověka“, resp. „morální vylepšování“¹). Toto téma je nejen aktuální - diskuse o něm zaměstnává jak mnohé filosofy (Sandel, Habermas aj.), tak neurovědce a biochemiky (Savulescu, Harris aj.) - ale i filosoficky relevantní, ačkoli některé filosofické otázky práci unikají, jak bude jasné z posudku níže. Dále téma odráží druhou (či první?) autorovu profesi, Michal Stránecký je v současné době lékařem na klinice v Německém Řeznu, takže jeho osoba spojuje odbornost lékařskou i filosofickou, což je skvělým předpokladem pro sepsání podobné práce.

Shrnutí práce

Autor nejprve referuje základní teze z knihy Johna Harrise, *Enhancing Evolution* (2007), která je v současné době asi nejrozšířenější a nejstandardnější obhajobou morální přípustnosti vylepšování člověka (kap. 2, str. 3-26). Ve třetí kapitole autor formuluje možné námitky proti Harrisově tezi, které vychází především, byť ne výlučně, z knih Michaela Sandela *The Case Against Perfection* (2007) a Jürgena Habermase, *Die Zukunft der Menschlichen Natur* (2013).

Tyto dvě kapitoly jsou základním shrnutím tezí výše uvedených autorů. Jsou dobrým referátem, avšak vědomě zůstávají jen u relativně nekritického shrnutí. To je podle mne na škodu, jelikož autorovi tak unikají možné filosofické otázky spojené s tématy jako je lidská osoba, autonomie či obecně charakteristika „human enhancement“. K těmto otázkám se totiž autor v následujících kapitolách již nevrací a zůstávají tak jen otevřeny a místy povrchně referovány.

Kapitoly 4 - 6 považuji mnohem více za vlastní přínos autora než za referáty odborné literatury. Zejména ve čtvrté kapitole autor plně uplatňuje vynikající znalost lékařských metod a lékařského prostředí. Tyto tři kapitoly lze také považovat za vlastní kritiku konceptu vylepšování člověka, i když sám autor tento koncept nechce *en bloc* odmítat. V krátké čtvrté kapitole (str. 40-44) si autor všímá rétorické zkratky zastánců vylepšování člověka, které kritiky odsuzuje jako neopodstatněné pesimisty a o vylepšování hovoří tak, jako kdyby medicína a biochemie slibovala dosáhnout (většinou) filosofy vytyčených met v relativně krátké době. Autor však představuje skeptičtější a podle mne i odůvodněnější pohled na vývoj v rámci medicínského výzkumu a jeho aplikace.

Pátá kapitola (str. 45-53) se věnuje sociálním otázkám spojeným s vylepšováním člověka a poslední substanciální, šestá kapitola (str. 54-63) se vrací k otázce lidské svobody. Tyto dvě kapitoly jsou velmi schematické a podle mne by tato témata zasloužila více pozornosti.

¹„Morální vylepšování“ ve smyslu vylepšování morálních vlastností člověka, např. v literatuře uváděná stimulace altruistických pocitů, omezování egoismu apod. Adjektivum nemá naznačovat odpověď na otázku, zda je takové vylepšování správné či nikoli.

Problémy práce

Na str. 4 postrádám jasnější vymezení toho, co je *human enhancement*. Tato otázka není jen problémem definice. Stejně tak jako v relevantní literatuře i v této práci totiž chybí rozlišení mezi léčbou na straně jedné, resp. například brýlemi jakožto mechanismem zlepšujícím zrak, avšak fungujícím na principu vyrovnání jistého deficitu oproti „normálnímu“ či „přirozenému“² stavu, na straně druhé a „vylepšením“, které je překročením této hranice normalnosti či přirozenosti.

V práci postrádám obecný a teoretický rozbor pojmů rovnosti a spravedlnosti, se kterými se v textu operuje. V současné podobě jsou oba pojmy chápány značně intuitivně, avšak bylo by dobré minimálně v základě vyjasnit, jaké koncepty má autor na mysli.

Přijde mi škoda, že v práci nenacházím jistý humanistický tón, naopak práce budí dojem „profesního“ textu, kdy se již neuvažuje o tématu jakožto vhodném či nevhodném cíli, ale spíše o nevhodnějších prostředcích k jeho dosažení. Avšak to si možná neoprávněně stěžuji na to, že autor nepsal text přesně tak, jak bych jej psal já sám.

Ačkoli je třetí kapitola věnována kritice Johna Harrise, její náplní je opět spíše referát jednotlivých názorů Michaela Sandela či Jürgena Habermase spíše než analytický rozbor Harrisových argumentů.

Drobné nedostatky

Struktura práce je poněkud nejasná na přelomu stran 5 a 6, kde autor bezděčně předjímá kritiku Harrise a není tedy jasné, proč daná témata referuje v tom pořadí, ve kterém je definuje. Podobně mi není jasné, proč jsou některé odpovědi na námitky zrekapitulovány již v kapitole 2.4, aniž by čtenář doposud znal námitky samotné.

Na straně 10 autor píše, že lze zamezit vnímání vylepšených jedinců jakožto zrůd tím, že tyto změny budou uplatněny celospolečensky, což je v rozporu s předchozím tvrzením ze str. 9, podle kterého vývoj v každé podobné změně vychází od malé části populace k většině (viz třeba dostupnost brýlí či mobilního telefonu).

Na příklad na str. 13 autor nereflektuje zcela jasnou chybu v argumentaci, která srovnává „umělé“ prodlužování života s jeho zkracováním; v obou případech totiž funguje argumentace opačně.

V kapitole 2.5 postrádám jakýkoli kritický odstup od Harrisovy - jinak fascinující - teze o nesmrtelnosti.

Na str. 20 autor argumentuje, že selekce plodu dle pohlaví není zásadním problémem. Samozřejmě daný problém je mnohem menší v autorem zmiňované Anglii, kde je společnost relativně genderově spravedlivá a rovnostářská.

²Navzdory ambivalenci těchto pojmů se domnívám, že tato námitka má opodstatnění. Ačkoli jsou současné běžné ortopedické a jiné pomůcky či léčba často dávány do analogie s „vylepšením“, jde o strukturálně zásadně odlišné mechanismy.

Otázkou jsou takové civilizace jako Indie, Čína či obecně Asie a Afrika, kde je jasná preference mužského potomka.

Kapitola 2.9.2 je spíše fragmentem než kapitolou, bohužel se věnuje klíčovému tématu embryí a lidské osoby.

Kapitolu 3.5.2 o liberální eugenice považuji vzhledem k jejímu tématu za nedostatečnou. Autor by měl především vysvětlit, co je na takto chápané eugenice „liberálního“.

Hodnocení

Na práci lze ocenit samotnou volbu tématu, ke kterému je autor kvalifikován jak svým studiem filosofie, tak studiem medicíny. Autor prokázal dobrou znalost tématu, sekundární literatury i schopnost argumentace a samostatného uvažování (což je patrně zejména v závěrečných kapitolách). Nicméně práce je z větší části jen referátem, dobrým referátem, ale stále nikoli analýzou či rozbořením, který bych v diplomové práci spíše očekával. Vzhledem k výše uvedeným výhradám hodnotím **velmi dobře až dobře** v závislosti na výkonu u obhajoby.

17.9.2013